

Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației naționale nr. 3393 / 28.02.2017

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

**Programa școlară
pentru disciplina**

**ELEMENTE DE LIMBĂ LATINĂ
ȘI DE CULTURĂ ROMANICĂ**

Clasa a VII-a

București, 2017

Notă de prezentare

Elemente de limbă latină și de cultură romanică este o disciplină din învățământul gimnazial, în trunchiul comun din noul plan-cadru, aria curriculară **Limbă și comunicare**, clasa a VII-a, căreia îi este alocată o oră pe săptămână. Disciplina își propune finalități care interferează cu domeniile majore ale cunoașterii umaniste, adecvate vârstei de școlarizare a elevului și orizontului său cultural.

La sfârșitul ciclului gimnazial, conform machetei disciplinei, document conexe planului-cadru pentru învățământul gimnazial, absolvenții vor fi capabili să realizeze asocieri elementare între limba română și limbile moderne prin intermediul fondului lor comun – limba latină ca liant lingvistic. De asemenea, prin studiul disciplinei propuse, elevii vor fi capabili să identifice elemente de civilizație greco-romană, care fundamentează modelul cultural european și fondul lingvistic comun al limbilor romanice.

Concepția acestei programe are în vedere și *Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți* (2006/962/EC) – document de referință, care susține necesitatea unui set de competențe-cheie care să permită viitorului cetățean să se adapteze în mod flexibil la o lume aflată mereu în schimbare. Există o legătură nemijlocită între intențiile formative ale disciplinei și *Profilul de formare al absolventului de clasa a VIII-a*; disciplina propusă contribuie la formarea/dezvoltarea mai multor competențe-cheie din documentele menționate, precum: comunicare în limba maternă, comunicare în limbi străine, competență digitală, a învăța să înveți, competențe sociale și civice, spirit de inițiativă, sensibilizare și exprimare culturală, aprecierea unor elemente definitorii ale contextului cultural local și ale patrimoniului național și universal.

Studiul acestei discipline constituie o bază formativă care permite deschiderea spre diverse modele de programe de studiere a limbii latine în învățământul liceal, precum *Latinum Europaeum*¹, prin care se certifică nivelul de competență lingvistică al elevilor care studiază limba latină, printr-o evaluare specifică.

Demersul didactic propus este conceput inter- și transdisciplinar, urmărind:

- cunoașterea unor elemente fundamentale, lexicale și gramaticale, comune limbii latine, limbii române și altor limbi moderne;
- stabilirea unor asocieri elementare între limba română, limbile romanice și alte limbi moderne prin intermediul fondului comun – limba latină ca liant lingvistic;
- înțelegerea rațională a mecanismului esențial de generare a mesajului în comunicare;
- conștientizarea importanței lexicului limbii latine, matrice a limbilor romanice;
- dobândirea unor competențe esențiale referitoare la cultura și civilizația greco-romană;
- asumarea valorilor etice și a idealurilor umaniste ale Antichității clasice, necesare propriei dezvoltări afective și morale.

Competențele generale și specifice se circumscriu competențelor disciplinelor cuprinse în aria curriculară *Limbă și comunicare*, constituind astfel o contribuție importantă pentru:

- utilizarea corectă și adecvată a limbii în diverse situații de comunicare;
- identificarea și receptarea unei varietăți de elemente lingvistice și culturale;
- recunoașterea unor modele umane, a unor simboluri în mituri, legende, procese/ episoade/ secvențe istorice sau reprezentări artistice;
- corelarea unor fapte de cultură și civilizație ale Antichității greco-romane cu cele ale societății contemporane din perspectivă inter- și transdisciplinară.

Avantajele abordării propuse sunt:

- interdisciplinaritatea: limba latină – limba română – limbi moderne – istorie – geografie – științe;
- un profil valoric umanist, individualizat prin dezvoltarea unor competențe specifice disciplinei;
- un demers didactic inovator, care să faciliteze învățarea activă.

Specificul acestui obiect de studiu, care prezintă evidente trăsături transdisciplinare, impune o permanentă raportare și la alte discipline din diverse arii curriculare, precum *Om și societate*, *Arte*, *Tehnologii*, *Matematică și științe*, prin realizarea de conexiuni terminologice, științifice și culturale. Demersul didactic

¹ Certificatele internaționale *Latinum Europaeum* și *Latinum Europaeum Superius* atestă nivelul competențelor lingvistice, conform CLE.

propus implică stimularea transferului de achiziții cognitive între ariile curriculare menționate, oferirea unei baze de instrumente lingvistice necesare înțelegerii adecvate a vocabularului tehnico-științific, precum și deschiderea unei perspective culturale integratoare pentru diferite domenii ale cunoașterii.

*
* *
*

Programa școlară pentru disciplina *Elemente de limbă latină și de cultură romanică* are următoarea structură:

- **competențe generale** – structurează demersul formativ al disciplinei;
- **competențe specifice și exemple de activități de învățare** – competențele specifice sunt derivate din competențele generale, indicând achizițiile elevului la finalul anului de studiu; activitățile de învățare reprezintă exemple de sarcini de lucru (neobligatorii) prin care se dezvoltă competențele specifice;
- **conținuturi** – reprezintă baza de operare pentru dezvoltarea competențelor vizate;
- **sugestii metodologice** – au rolul de a orienta profesorul în organizarea demersului didactic pentru a reuși să faciliteze dezvoltarea competențelor.

Programa actuală pentru disciplina *Elemente de limbă latină și de cultură romanică* își propune atât o educație formală, prin care elevul accede la elementele fundamentale, cele mai concrete și mai ușor de analizat ale unei expresii lingvistice, o invitație la precizie și rigoare, cât și o educație de promovare a dezvoltării personale a elevilor, atât dintr-o perspectivă identitară, cât și într-un cadru sociocultural mai deschis. A dobândi competențe precum *a ști, a pune în aplicare, a avea atitudini, reacții adecvate*, reprezintă o dimensiune semnificativă a demersului didactic.

Competențe generale

- 1. Receptarea adecvată a elementelor lingvistice esențiale ale limbii latine prin raportare la limba română și la alte limbi romanice/moderne**
- 2. Valorificarea elementelor de limbă, cultură și civilizație greco-romană în dezvoltarea personalității și în asumarea identității socioculturale**

CLASA a VII-a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Receptarea adecvată a elementelor lingvistice esențiale ale limbii latine prin raportare la limba română și la alte limbi romanice/moderne

1.1. Identificarea unor elemente esențiale ale limbii latine în diverse contexte

- compararea sistemului fonetic al limbii latine cu cel al limbii române (exerciții de pronunțare);
- compararea structurii numelor/verbelor din limba latină cu cele din limba română;
- sesizarea relației dintre categoriile gramaticale și elementele de structură ale formelor nominale/verbale;
- identificarea unor mărci gramaticale, prin analogie cu limba română: singular/plural, masculin/feminin/neutru, categorii morfosintactice ale verbului/numelui etc.;
- identificarea sensului etimonului latin, pornind de la cuvinte moștenite/neologice din limba română, din alte limbi romanice/moderne;
- recunoașterea unor elemente lexicale latine în limbajele specializate (termeni științifici de uz școlar, abrevieri recurente, expresii uzuale etc.);
- clasificarea unor elemente lingvistice pe baza unor criterii comune (lexical, morfologic, semantic etc.);
- recunoașterea și utilizarea corectă a cifrelor romane;
- compararea unor enunțuri în limba latină cu traducerile lor în limbile romanice;
- traducerea ghidată, din limba latină în limba română, a unor sintagme/ expresii/ scurte enunțuri/ maxime/aforisme etc.;
- extragerea ideii/ideilor principale dintr-un text suport, în limba română.

1.2. Utilizarea elementelor lexicale și gramaticale într-o varietate de contexte, în limba latină și în limba română/ alte limbi romanice/moderne

- compunere de cuvinte/familii lexicale în limba română, pornind de la un etimon latin;
- construcție/recunoaștere de familii lexicale, arii semantice în limba română, pornind de la elemente lexicale specifice limbii latine;
- exerciții lexicale specifice: derivare cu sufixe și prefixe de origine latină; compunere cu prefixoide și sufixoide de origine latină/greacă; stabilirea unor relații de sinonimie, antonimie, omonimie în limba română/ alte limbi, prin intermediul etimonului latin etc.;
- sesizarea și corectarea greșelilor frecvente de limbă română (de exemplu, pleonasmul), prin raportare la limba latină;
- utilizarea corectă a limbii române în diverse situații de comunicare, pornind de la înțelegerea unor elemente lexicale/gramaticale latine;
- sesizarea evoluției semantice a unor cuvinte;
- completare de enunțuri lacunare;
- analiza/construcția de forme flexionare, pe baza unor noțiuni morfologice elementare;
- sesizarea intrusului într-o listă de cuvinte, cu/fără criterii precizate;
- exerciții de alegere duală/multiplă;
- elaborare, completare și decodificare de scheme/tabele;
- anticiparea elementelor de conținut ale unui text pe baza unui titlu/ unei imagini;
- familiarizarea cu topica limbii latine, prin exemple adecvate (scurte enunțuri);
- traducerea contextualizată, în limba română, a unor forme flexionare, pe baza categoriilor gramaticale identificate;
- utilizarea dicționarului (în format tradițional/digital);
- recunoașterea legăturii logice între secvențele unui text;
- identificarea relațiilor sintactice esențiale dintr-un text latin, prin analogie cu limba română;
- inserarea adecvată a unor elemente lexicale din limba latină în variate situații de comunicare.

2. Valorificarea elementelor de limbă, cultură și civilizație greco-romană în dezvoltarea personalității și în asumarea identității socioculturale

2.1. Identificarea unor locuri, personaje, fapte, procese și concepte definitorii pentru civilizația romană

- identificarea unor simboluri romane relevante pentru cultura europeană (acvila, forul/piața centrală, templul, bazilica, arcul de triumf, lupoanca etc.);
- ordonarea logică/cronologică a desfășurării unor evenimente;
- lectura și rezumarea unor texte relevante referitoare la cultura greco-romană;
- descrieri și comparații de locuri, personaje, evenimente, pe baza unei documentări prealabile;
- identificarea pe hartă a spațiului de difuzare a limbii latine/ limbilor neolatine;
- stabilirea reperelor istorico-geografice ale elementelor culturale studiate;
- exerciții rebusistice;
- transferul de informație în și din coduri lingvistice/nonlingvistice, pe baza unor texte multimodale (scheme, imagini, secvențe filmate etc.), cu ajutorul instrumentelor digitale.

2.2. Identificarea unor modele culturale clasice relevante pentru reprezentarea lumii

- identificarea unui personaj mitic/istoric pe baza unei imagini (corelare cuvânt – imagine – simbol);
- analiza funcțiilor/atribuțiilor unor divinități din panteonul greco-roman;
- desprinderea mesajului simbolic, din texte multimodale, transmis de reprezentările și funcțiile zeilor/ de profilul personalităților eroice/istorice (valori, atitudini, coduri civice și etice etc.);
- asocierea zeilor/eroilor/personalităților istorice pe criterii valorice;
- rezumarea și desprinderea mesajului global al unui episod mitic/istoric cu valențe mitice;
- construirea profilului unei personalități mitice/istorice (fapte, atitudini, comportamente, valori etc.);
- explicarea și interpretarea unor elemente culturale fundamentale, a unor simboluri din text/imagine/film/spectacol de teatru etc.;
- identificarea unor mituri/legende din literatura română/universală, care perpetuează modelele clasice;
- evidențierea trăsăturilor unui model cultural clasic (vestigii romane, principii estetice în artă etc.).

2.3. Integrarea faptelor de cultură și civilizație romană în actualitate

- recunoașterea, prin descoperire, a valorilor definitorii ale civilizației europene/occidentale din perspectiva culturii greco-romane;
- asocierea, compararea sau disocierea de imagini, în vederea identificării în lumea contemporană a unor trăsături specifice culturii greco-romane;
- compararea și diferențierea unor modele politice și instituționale romane din perspectiva societății contemporane;
- identificarea unor elemente definitorii pentru arta clasică europeană;
- recunoașterea unor aspecte ale vieții publice și private la romani, identificabile în societatea contemporană;
- identificarea în contemporaneitate a unor elemente de patrimoniu local/național/universal, care implică moștenirea civilizației romane sau/și a limbii latine;
- exprimarea orală/scrisă a unui punct de vedere argumentat referitor la aspecte relevante ale moștenirii Antichității greco-romane.

Conținuturi

Domenii de conținut	Conținuturi*
Elemente de limbă latină	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geneza limbilor – limbă-mamă / limbă-fiică, relația dintre factorul istoric și cel lingvistic <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Familii de limbi / Limbile indo-europene / Limba latină și limbile romanice 1.2. Limba – un organism viu 2. Alfabetul latin: egipteni > fenicieni > greci > romani > alfabetul pe care îl folosim astăzi <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Cifre romane – cifre arabe 2.2. Semne lingvistice folosite ca simboluri în domeniul științelor 3. Lexic: istoria cuvintelor, de la latină la limbile moderne <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Diferența dintre moștenire și împrumut 3.2. Fondul latin al limbii române 3.3. Lexic latin în alte limbi romanice 3.4. Cuvinte de origine latină în limbi neromanice (cu insistență pe limba engleză) 3.5. Vocabular internațional de origine greco-romană în diverse domenii ale cunoașterii (științe exacte și discipline socio-umane) 4. Elemente de flexiune în limba latină și în limba română (/ limbi romanice) – analogii <ol style="list-style-type: none"> 4.1. Structura cuvântului. Evoluția în limbile moderne. Trăsături definitorii ale flexiunii nominale și verbale. Elemente de sintaxă ² 4.2. Rolul cuvântului în enunț și context
Elemente de civilizație greco-romană și de cultură romanică	<ol style="list-style-type: none"> 1. Roma - de la cetatea lui Romulus la centrul lumii latinofone <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Puterea romană. Evoluție în timp și spațiu 1.2. Procesul de romanizare 1.3. Formarea culturii europene. Elemente de cultură și civilizație romanică 2. Panteonul greco-roman – imagine a universului și a societății umane. Zei și eroi: funcții și mituri fundamentale 3. Viață publică – viață privată. Mentalități <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Tipare socio-politice romane reflectate în actualitate (forme de organizare comunitară, relația public – privat, cetățean – stat, urban – rural etc.) 3.2. Personalități romane 4. Arta greco-romană și moștenirea ei europeană
Valori greco-romane perene	<ol style="list-style-type: none"> 1. Modele de gândire și de raportare la lume, fundamentate etic (adevărul, binele personal/public, moderația, gloria etc.), civic (puterea cuvântului, dialogul, respectul pentru celălalt, responsabilitate, cultura legii) și științific 2. Modele estetice în artă

*Notă: Conținuturile vor fi abordate din perspectiva competențelor specifice. Activitățile de învățare sugerate oferă o imagine posibilă privind contextele de dobândire a acestor competențe.

² Conținuturile lingvistice de la disciplina *Elemente de limbă latină și de cultură romanică* vor fi corelate cu progresia competențelor și conținuturilor lingvistice de la *Limba și literatura română*.

Sugestii metodologice

Se recomandă ca demersurile care urmăresc achizițiile lexicale și gramaticale să pornească de la scenarii didactice care au în centru noțiunile echivalente din limba română și limbile moderne (cu precădere limbile romanice principale), iar evaluarea să aibă astfel în vedere și abilitățile de transfer lingvistic ale elevului, fără a fi evaluate însă cunoștințele ca atare ale elevilor în domeniul limbilor moderne. De altfel, exemplele de activități de învățare oferă suficiente tipuri de exerciții în care actualizarea cunoștințelor și competențelor implicate de cunoașterea limbii române sunt absolut necesare. Se așteaptă ca profesorul să identifice, în procesul de construcție și remediere a traseului formativ, nivelul grupului de elevi în ceea ce privește achizițiile lingvistice la limba română.

Aplicarea conținuturilor lingvistice trebuie să respecte principiul gradualității, prin raportare permanentă la competențele specifice. Componenta lingvistică principală este cea lexicală – identificarea și achiziția lexicului de origine latină va face, așadar, parte din fiecare lecție, inclusiv din cele de cultură și civilizație, urmărindu-se familiarizarea cu terminologia specifică diferitelor domenii.

În ceea ce privește conținuturile gramaticale propriu-zise, utile în formarea și dezvoltarea competențelor, se recomandă restrângerea la noțiuni minimale, necesare înțelegerii unui enunț simplu: cazurile nominativ, acuzativ (dar și genitiv, dativ, ablativ, în funcție de context) corespunzătoare funcțiilor sintactice din gramatica limbii române (subiect, complement direct/indirect/circumstanțial, atribut, în funcție de context); modul indicativ, cu timpurile de bază.

Textele folosite ca suport pentru ilustrarea noțiunilor de gramatică vor fi de tip: gnomic (proverbe, maxime, formule celebre), juridic (formule/expresii consacrate), epigrafic (inscripții), didactic (enunțuri elaborate de profesor/autor de manual, adecvate vârstei și nivelului de achiziții). Se recomandă tratarea intuitivă, prin descoperire, a acestor noțiuni de bază în gramatică. Prioritară este și familiarizarea elevului cu uzul dicționarului, ca instrument de lucru fundamental: dicționare de diverse tipuri (latin-român/o limbă modernă, explicativ - DEX, etimologic etc.), în diverse formate (clasic/digital). Accentul va fi pus pe abordarea pragmatică a comunicării.

Formarea competențelor culturale și a celor transversale se sprijină pe componenta lingvistică a disciplinei. Se va urmări crearea unei legături logice între termeni latinești, concepte greco-romane, fapte de cultură și civilizație antică, trăsături ale limbilor și societății moderne. Exemplele de activități de învățare propun modele relevante de structurare a demersului didactic.

Activitățile de învățare și textele-suport trebuie proiectate integrat, astfel încât să se asigure unitatea tematică și funcțională. Disciplina urmărește să asigure înțelegerea și interiorizarea diverselor concepte culturale și valori universale, având ca punct de plecare moștenirea Antichității clasice. Noțiunile fundamentale de cultură clasică, sintetizate pe domenii majore (viața privată, viața publică/politică, religia și mitologia, arta) rezultă din corelarea informațiilor lingvistice cu cele culturale într-un context natural de interferență (texte-suport, activități de învățare care să vizeze mai multe componente). *E.g.* termenii care desemnează părțile corpului pot fi învățați în cadrul unei lecții referitoare la patrimoniul artei antice, având ca suport imaginea unei statui celebre. Abordarea integrată permite astfel corelarea cunoștințelor lingvistice cu cele de cultură și civilizație.

Utilizarea imaginilor (planșe sinoptice, hărți lingvistice cu principalele familii de limbi din spațiul european/de pe glob, atlase, postere, afișe, benzi desenate etc.) și a materialelor multimedia (pagini web recomandate, filme artistice/documentare, spectacole etc.) în procesul de predare – învățare – evaluare se impune, cu atât mai mult cu cât dimensiunea practică a demersului didactic, în special pe componenta culturală, este evidentă.

Corelarea elementelor cultural-civilizaționale antice cu cele ale lumii contemporane reprezintă un deziderat care trebuie urmărit în permanență: vor fi vizate idei, imagini, valori, atitudini, comportamente, idealuri comune. Anumite unități tematice pot fi proiectate *in integrum* de profesor pe acest principiu.

Se recomandă, în vederea stimulării implicării elevilor în procesul de învățare, realizarea unor proiecte didactice pe teme de civilizație greco-romană, care să implice documentarea (surse în format tradițional – enciclopedii, dicționare mitologice, atlase istorice, alte lucrări științifice; surse digitale).

Demersul didactic poate fi structurat/completat prin strategii/metode de învățare diverse, precum:

- brainstormingul;
- conversația euristică dirijată;
- învățarea intuitivă;
- învățarea pe baza teoriei pașilor mărunți;
- problematizarea;
- jocul didactic (inclusiv dramatizări);
- dezbateră;
- concursul;
- uzul coerent al softurilor educaționale;
- activități în echipă, în alternanță cu lucrul individual.

Activitățile de învățare și strategiile de lucru propuse trebuie să ia permanent în considerare experiența elevilor, particularitățile lor de vârstă și să permită valorizarea pozitivă a acestora.

Instrumentele de evaluare vor fi alese în funcție de competențele vizate și de obiectivele operaționale ale lecțiilor. Pentru a se realiza o evaluare cât mai completă a învățării, este necesar să se aibă în vedere mai ales în evaluarea formativă continuă, evaluarea nu numai a produselor activității și învățării elevilor, ci în primul rând a proceselor de învățare și a competențelor formate, a atitudinilor dezvoltate, precum și a progresului elevilor.

Se recomandă ca achizițiile elevilor (în termeni cognitivi, afectivi și operaționali), competențele lor de comunicare și interrelaționare să fie evaluate prin utilizarea unor metode și instrumente diversificate, precum:

- observarea sistematică (pe baza unei fișe de observare);
- probe orale;
- probe scrise (teste în diverse formate);
- proiecte și alte produse de concepție proprie ale elevilor;
- autoevaluarea și interevaluarea.

GRUP DE LUCRU

RUSU MINA-MARIA	M.E.N. (coordonator)
ANUȘCĂ-POPA ANCA	Liceul Teoretic „Emil Racoviță”, Vaslui
COCA DORICA	Colegiul Național „A. T. Laurian”, Botoșani
DUDĂU ALEXANDRU	Liceul Teoretic „Gheorghe Șincai”, Cluj-Napoca
DUNĂ MONICA	Colegiul Național „Sf. Sava”, București
GEORGESCU THEODOR	Universitatea din București
IACOBUȚ ALINA-ADRIANA	Liceul Teoretic, Carei
IFRIM ADRIAN	Colegiul Național „Vasile Alecsandri”, Bacău
IONESCU ZINICA	Liceul Teoretic „Dante Alighieri”, București
MIRON ELENA-RODICA	Liceul Pedagogic „Spiru Haret”, Focșani
NAZĂRU MIRELA	Colegiul Național „Dr. Ioan Meșotă”, Brașov
PANȚU ANA-MARIA	ISJ Constanța
PISANO PATRICIA ELIDA	ISJ Timiș
TABARCEA CEZAR	Universitatea din București
TUDOR NICOLETA	Colegiul Național „Roman Vodă”, Roman
VOINEA ALEXANDRU-LUCIAN	Colegiul Național „Mihai Eminescu”, Baia Mare